

Europeiska energinät

Näringsdepartementet

2008-12-19

Dokumentbeteckning

KOM(2008) 782 final

Grönbok: Mot ett tryggt, hållbart och konkurrenskraftigt europeiskt energinät

Sammanfattning

I samband med den andra strategiska energiöversynen har kommissionen lagt fram en grönbok om "Ett tryggt, hållbart och konkurrenskraftigt europeiskt energinät". Grönboken utgör en del av "försörjningstrygghetspaketet" och ska leda fram till förslag om revidering av riktlinjer för transeuropeiska energinät (TEN-E) med en mera strategisk ansats än dagens TEN-E. Det nya förslaget väntas benämnas "EU:s instrument för energitrygghet och energiinfrastruktur". Grönboken framhåller att TEN-E instrumentet behöver stärkas för att möta utmaningar när det gäller energiförsörjningen samt bättre svara upp mot EUs energipolitiska mål (20-20-20-målen). Ökad diversifiering av källor är ett nyckelbegrepp. Mera fokus ska läggas på ett begränsat antal projekt av strategisk betydelse: till ex. en sammanlänkingsplan för Östersjöregionen, en ny sydkorridor för gas, Medelhavsringen, projekt i Central- och Östeuropa samt LNG infrastruktur. Allmänt behöver investeringarna i infrastruktur öka. Andra finansieringsinstrument utöver TEN-E föreslås kopplas in såsom EIB och EBRD, grannskapsinstrumentet, ramprogrammet för forskning och utveckling samt sammanhållnings- och strukturfonder. TEN-E skall fortsatt fokusera på el, gas och LNG men kommissionen föreslår att även oljeledningar och CO₂ lagring ska ingå i nästa revidering. Mera samordning av planering och beslutsprocesser samt mera omfattande användning av europeiska koordinatörer ska bidra till att snabba upp genomförandet av viktiga projekt. Grönboken framhåller att TEN-E budgeten på sikt måste stärkas för att säkra icke-kommersiella investeringar som behövs för försörjningstryggheten.

Regeringen har en positiv syn på förslagen i grönboken angående nya riktlinjer för transeuropeiska energinät. Regeringen är positiv till att fokus läggs på ett mindre antal projekt och att projekten ska bidra till energipolitiska mål och bidra till ökad användning av förnybar energi. Regeringen ser positivt på samordning av planeringsprocesser och förenkling av tillståndsförfaranden.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Vid europeiska rådets möte i mars 2006 krävde man att en plan för sammanlänkning av prioriterade energinät skulle antas som ett inslag i en strategisk översyn av EU:s energipolitik. Kommissionen presenterade i januari 2007 ”En energipolitik för Europa”. I denna ingick kommissionens meddelande om en prioriterad sammanlänkingsplan. Infrastrukturfrågor ingick i den handlingsplan för energi som antogs av Europeiska rådet i mars 2007 då kommissionen fick i uppdrag att komma med förslag om rationalisering av godkännandeprocesser för nätprojekt. Europeiska rådets möte i oktober 2008 betonade försörjningstrygghet och uppdrog åt kommissionen att lägga förslag för att stärka den kritiska infrastrukturen. Europeiska rådet gav specifikt stöd för sammankopplingsplanen för Östersjöregionen. Kommissionen presenterade den andra energiöversynen den 13 november 2008. Denna har energiförsörjning som tema och grönboken om europeiska energinät utgör en del i energiöversynen.

1.2 Förslagets innehåll

Grönboken argumenterar för att Europas energinät måste undergå snabba och omfattande förändringar för att EU:s mål om förnybar energi och utsläppsminskningar ska kunna uppfyllas. Dagens nät håller på att bli föråldrade och räcker inte till för att omfatta förnybar energi eller att i tillräcklig utsträckning förse EU med importerad energi. Omfattande investeringar behövs för att säkra energiförsörjningen. EU behöver stärka sin politik för att utveckla energinät.

Nätpolitiken måste bättre spegla de stora utmaningarna med den globala energiförsörjningen. Nätpolitiken bör dra fördela av ny teknik, diversifiera energikällor och bidra till solidariteten vid energikriser.

Nya mål för förnybar energi och klimatförändringar (20-20-20 målen) måste avspeglas i nätplaneringen. En strategi för hur förnybar energi ska integreras i näten bör utarbetas i samarbete med nationella och regionala myndigheter och marknadens aktörer.

Administrativa hinder för energinät

Skilnader i nationella tillstånds- och planeringsbestämmelser medför ofta förseningar i större nätprojekt. Bättre harmonisering av sådana processer skulle troligen avhjälpa situationen tror kommissionen men konstaterar att EU saknar befogenheter på området. NIMBY-effekten är en annan typ av hinder för större projekt. I grönboken resonerar kommissionen om att europeiska prioriterade projekt skulle kunna införlivas i nationella strategiplaner. Medlemsstaterna skulle tvingas vidta åtgärder för att hålla fastställda tidplaner, vilket skulle kunna vara ett villkor för att få stöd från TEN-E programmet. Kommissionen menar att systemet med koordinator för större viktiga och svåra projekt kan vara en lösning. En annan är den planeringssamverkan som Acer och Entso kommer att utöva när det tredje inre marknadspaketet trätt i kraft.

Information till allmänheten måste bli bättre för att öka förståelsen och stärka solidariteten. Informationsutbyte om investeringsfrågor mellan medlemsstater, offentliga och privata aktörer bör förbättras.

Ny teknik och innovationer

Ett flexibelt energinät med stor kapacitet och som kan ta hand om både konventionella och förnybara energikällor innebär tekniska utmaningar och kräver ny teknologi och innovationer. Ökad inriktning på nätteknik i olika forsknings- och utvecklingsprogram är därför nödvändigt. Till viss del behandlas detta i den strategiska planen för energiteknik (SET-planen).

Internationella energinät

Nätpolitiken måste också omfatta externa förbindelser för att trygga EU:s försörjning. EU bör kunna ingripa eller medla när aktörer inte lyckas gå vidare med nyckelprojekt som är viktiga för Europa.

EU:s internationella samarbetsram ska uppmuntra projekt för utveckling av internationella energinät för att trygga Europas energiförsörjning. Långsiktigt politiskt ramverk behövs för att säkra privata åtaganden och för bankgarantier från t ex EIB och EBRD.

Befintliga EU-grupperingar (t ex gasförsörjningsgruppen) skulle kunna utnyttjas för att i tidigt skede diskutera förslag till internationella energiprojekt. Detta skulle bidra till att bygga upp solidaritet mellan medlemsstaterna och förebygga konflikter i politiskt känsliga frågor.

Slutliga beslut om rörledningar för import är en handelsfråga, menar kommissionen, som också konstaterar det ibland kan vara befogat att ge tredjeländer politiska garantier om långsiktigt samarbete. Man säger också att vikt kan läggas på att stödja investeringsprojekt när en privat investerare bedömer att de icke kommersiella riskerna är för stora.

Revidering av programmet Transeuropeiska energinät, TEN-E

Grönboken ger anvisningar om i vilken riktning kommissionen vill revidera riktlinjerna för TEN-E. TEN- Energi programmet är gemenskapens viktigaste instrument för infrastruktur utveckling, men det behöver göras mera effektivt och ersättas med ett nytt instrument "EU:s instrument för energitrygghet och energiinfrastruktur" med syfte att fullborda den inre energimarknaden; utveckla nät som fyller EU:s krav om förnybar energi samt tryggar energiförsörjningen genom stöd till projekt i och utanför unionen.

Målen ska baseras på 20-20-20- målen och i övrigt EU:s energipolitiska mål.

Räckvidden ska vara all ledningsburen energi, som hittills el och gas, samt LNG terminaler och lagring av LNG. Därutöver vill kommissionen utöka räckvidden till att omfatta även oljeledningar. Ett arbetsdokument om oljeledningar finns bilagt grönboken. Räckvidden skulle också kunna utvidgas till att omfatta koldioxidavskiljning och lagring. Ett alternativ, säger kommissionen, skulle kunna vara att anpassa biogasnät så att de lämpar sig för fordon som drivs med komprimerad naturgas.

Planeringen av energinät bör vara marknadsdriven med tydligt ansvar från systemansvariga och tillsynsmyndigheter.

Antalet **prioriterade projekt** som hanteras i programmet ska vara litet och det ska handla om gränsöverskridande projekt. Det kan handla om projekt som ansluter isolerade medlemsstater till det europeisk nätet eller projekt som rör flera stater.

Kommissionen tar upp ett antal projekt som kan fylla de strategiska kraven. Projekten, som nämns även i den andra strategiska energiöversynen är:

en sammanlänkingsplan för Östersjöregionen

en ny sydlig gaskorridor

flytande naturgas, LNG, terminaler och lagring

energiring kring Medelhavet

sammankoppling av el- och gasförsörjningen i centrala och östra Europa

nät för havsbaserad vindkraft i Nordsjön

Resurser

TEN-E programmet har en relativt begränsad budget och stödjer i dagsläget nästan enbart förstudier och liknande. Kommissionen menar att finansieringsfrågan måste diskuteras för att möta kraven på stora nyinvesteringar. En viss budgetökning för TEN-E tycks finnas i framtidsbilden men framförallt menar kommissionen att gemenskapens övriga instrument i mycket högre grad måste kopplas in. Europeiska investeringsbanken, Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling,

sammanhållnings- och strukturfonder, ramprogrammet för forskning och utveckling är exempel på instrument som skulle kunna samverka.

2008/09:FPM49

Frågor för konsultation

Grönboken avslutas med ett antal frågor, dels rörande nätpolitik, dels rörande TEN- E, Transeuropeiska energinät. Grönboken ligger öppen för konsultation t. o. m. den 31 mars 2009.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Inga effekter med anledning av grönboken

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Inga med anledning av grönboken. På sikt uppkommer en diskussion om ökade resurser till transeuropeiska nät.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen har en positiv grundsyn på förslagen i grönboken avseende nya riktlinjer för TEN-E. Sverige inser behovet av ny infrastruktur för att möta kraven på trygg energiförsörjning och på en fungerande energimarknad. Regeringen är positiv till att fokus läggs på ett litet antal prioriterade projekt. Regeringen har redan ställt sig positiv till sammankopplingsplanen för Östersjöregionen. Regeringen understödjer att projekt som bidrar till de energipolitiska målen prioriteras t. ex. sådana projekt som bidrar till ökad användning av förnybar energi. Regeringen är positiv till mera samordnad planering av nät och till förenkling av tillståndsprocesser. Regeringen strävar nationellt efter att förenkla tillståndsprocesser, men ser potentiella kompetensproblem med en gemenskapsstyrd process. Det kan finnas svårigheter med att inrymma möjligheter att överklaga samt skyldigheter att ta miljöhänsyn i en begränsad tidsram. Det är dock för tidigt att säga något bestämt om detta eftersom förslaget inte är lagt och det ännu är okänt vilket regelverk som kommer att föreslås.

Regeringen anser att en utvidgning av TEN-riktlinjerna till att omfatta annan infrastruktur än bara el och gasledningar är positiv. Regeringen har t. ex. drivit frågan om behov av regelverk för infrastruktur för CO₂lagring. Regeringen har inte tagit ställning till om oljeledningar bör ingå i riktlinjerna

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Mycket brett stöd ges för infrastrukturfrågorna, möjligen med extra emphasis från nya medlemsländerna samt länder vid Medelhavet.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

2008/09:FPM49

Ej kända

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Remittering ännu ej genomförd

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

-

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

-

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Konsultation om grönboken pågår till den 31 mars 2009. Kommissionen kommer därefter att förbereda nästa revidering av riktlinjerna för TEN-Energi. Förslag väntas våren 2010. Grönboken kommer sannolikt att behandlas som en del i diskussionerna om den andra strategiska energiöversynen under våren 2009.

4.2 Fackuttryck/termer

Acer, byrån för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter

EBRD, Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling

EIB, Europeiska investeringsbanken

Entso, europeiska nätverk av systemansvariga

LNG, Liquefied Natural Gas

TEN, Transeuropeiska nät